

Enstitüsü : Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Dalı : İşletme ABD
Programı : İşletme Tezli Yüksek Lisans
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Murat Taha BİLİŞİK
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Haziran 2025

KISA ÖZET

TÜRKİYE’DE SOSYO EKONOMİK GELİŞMİŞLİK DÜZEYLERİNİN ÖĞRENCİLERİN ÜNİVERSİTE VE BÖLÜM TERCİHLERİNE ETKİSİ

Serkan Yıldırım

Bu tez çalışması, Türkiye'deki ilçelerin sosyoekonomik gelişmişlik düzeylerinin, bu ilçelerdeki ortaöğretim kurumlarından yeni mezun olan öğrencilerin yükseköğretime geçiş sürecindeki üniversite ve bölüm tercih örüntüleri üzerindeki etkisini kapsamlı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Türkiye'de bölgeler, iller ve ilçeler arasında varlığı bilinen ve devam eden belirgin sosyoekonomik farklılıkların, eğitimde fırsat eşitliği ilkesini ne ölçüde etkilediği ve gençlerin akademik/mesleki geleceklerini nasıl şekillendirdiği sorunsalı, araştırmanın temel çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Araştırmada, T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yayınlanan ve Türkiye'deki 973 ilçeyi 8 ana boyut ve 56 değişken kullanarak sıralayan ve 6 gelişmişlik kademesine ayıran Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE-2022 İlçe) temel alınmıştır. İlçelerin bu SEGE kademeleri, araştırmanın ana bağımsız değişkenini oluşturmaktadır. Yükseköğretim tercih örüntülerini analiz etmek için ise Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından sunulan YÖK Atlas ilgili yerleştirme yılına ait

verileri kullanılmıştır. Bu veriler; üniversite programlarına yerleşen öğrencilerin sayılarını, öğrenim durumlarını (Yeni Mezun, Eski Mezun), mezun oldukları liseyi, mezun oldukları lisenin türünü ve bulunduğu ilçeyi, yerleştikleri üniversitenin türünü, yerleştikleri bölümün türünü (Lisans, Ön Lisans), yerleştikleri bölümün puan türünü (DİL, EA, SAY, SÖZ, TYT), yerleştikleri bölümün burs türünü ve programın adı bilgilerini içermektedir. Ayrıca, lise bilgilerini doğrulamak ve eşleştirmeyi sağlamak için MEB verileri, oran hesaplamalarında payda olarak kullanılmak üzere TÜİK demografik verileri de kullanılmıştır.

Nicel, betimsel ve ilişkisel bir araştırma modelinin benimsendiği çalışmada, farklı SEGE kademeleri arasında; (1) genel üniversiteye, lisans ve ön lisans programlarına yerleşme oranları, (2) tercih edilen üniversite türü (Devlet/Vakıf), (3) tercih edilen bölüm alanı (SAY, EA, SÖZ, DİL, vb.) dağılımları ve (4) tercih edilen programlardan en düşük başarı sırası kriteri bulunanlara yerleşmesi açısından anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Ayrıca, okul türünün (Fen, Anadolu, Meslek, İmam Hatip, vb.) bu ilişkilerdeki rolü ve SEGE düzeyi ile etkileşimi de analiz edilmiştir. Veri analizinde betimsel istatistikler (frekans, yüzde, ortalama), karşılaştırmalı analizler (oran ve ortalama karşılaştırmaları) ve eğilim analizleri kullanılmıştır.

Araştırmanın temel bulguları, ilçe sosyoekonomik gelişmişlik düzeyinin, öğrencilerin yükseköğretim tercihleri üzerinde güçlü, sistematik ve katmanlı bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Gelişmişlik düzeyi arttıkça, genel üniversiteye ve özellikle 4 yıllık lisans programlarına yerleşme oranları anlamlı şekilde yükselmektedir. Vakıf üniversiteleri büyük ölçüde en gelişmiş (1. ve 2. Kademe) ilçelerden gelen öğrenciler tarafından tercih edilirken, daha az gelişmiş (5. ve 6. Kademe) ilçelerden gelen öğrenciler neredeyse tamamen devlet üniversitelerine ve oransal olarak daha fazla yönelmektedir. Benzer şekilde, bölüm alanı tercihlerinde de belirgin bir farklılaşma gözlenmiştir; üst kademelerden gelenler daha çok SAY (Tıp, Mühendislik) ve rekabetçi EA (Hukuk) alanlarına yönelirken, alt kademelerden gelenler lisans eğitimi içinde SÖZ alanlarına, diğer Sağlık Bilimleri (Hemşirelik vb.) ve Eğitim Fakültelerine oransal olarak

daha fazla yerleşmektedir. Lise türünün de tercihler üzerinde önemli bir etkisi olmakla birlikte, bu etkinin lisenin bulunduğu ilçenin SEGE düzeyinden bağımsız olmadığı, aynı lise türünün farklı kademelerde farklı başarı profilleri sergilediği ve "kümülatif avantaj/dezavantaj" mekanizmalarının işlediği tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, araştırma, Türkiye'deki bölgesel sosyoekonomik eşitsizliklerin eğitimde fırsat eşitliğini engellediğini, coğrafi konumun gençlerin yükseköğretimdeki yollarını ve kariyer olanaklarını belirlemede kritik bir faktör olduğunu ve eğitim sisteminin bu yapısal dezavantajları telafi etmede yetersiz kaldığını göstermektedir. Bulgular, eğitim politikaları ile bölgesel kalkınma politikalarının entegre bir şekilde ele alınması, özellikle dezavantajlı bölgelerdeki okullara ve öğrencilere yönelik pozitif ayrımcılık içeren destek mekanizmalarının güçlendirilmesi ve yükseköğretime geçişte adaleti artırıcı önlemlerin alınması gerekliliğini vurgulamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Sosyoekonomik Gelişmişlik, SEGE, Üniversite Tercihleri, Bölüm Tercihleri, Yükseköğretime Geçiş, Bölgesel Eşitsizlik, İlçe Düzeyi Analiz, Lise Türleri, Eğitimde Fırsat Eşitliği, YÖK Atlas, Türkiye.

University : Istanbul Kultur University
Institute : Institute of Graduate Studies
Department : Department of Business Administrations
Programme : Business Administration M.Sc. with Thesis
Supervisor : Doç. Dr. Murat Taha BİLİŞİK
Degree Awarded and Date : MA - June 2025

ABSTRACT

THE EFFECT OF SOCIOECONOMIC DEVELOPMENT LEVELS ON STUDENTS' UNIVERSITY AND DEPARTMENT PREFERENCES IN TURKIYE

Serkan Yıldırım

This thesis aims to comprehensively examine the effect of the socioeconomic development levels of districts in Turkiye on the university and department choice patterns of recent high school graduates during their transition to higher education. The central problematic of the research stems from the question of how the well-known and persistent socioeconomic disparities among regions, provinces, and districts in Turkiye affect the principle of equal opportunity in education and shape the academic and professional futures of young people.

The study is based on the Socio-Economic Development Index Survey (SEGE-2022 District), published by the Republic of Turkiye Ministry of Industry and Technology.

This survey ranks 973 districts in Türkiye into 6 development tiers using 8 main dimensions and 56 variables. These SEGE tiers of the districts constitute the main independent variable of the research. To analyze higher education choice patterns, data from the relevant placement year provided by the Council of Higher Education's (YÖK) "YÖK Atlas" portal were utilized. These data include the number of students placed in university programs, their enrollment status (Recent Graduate, Previous Graduate), their graduating high school, the type and district of their high school, the type of university they were placed in (State/Foundation), the type of program (Undergraduate, Associate Degree), the score type of the program (LANG, EW, QNT, VBL, BQT), the scholarship status, and the name of the program. Additionally, data from the Ministry of National Education (MEB) were used to verify and match high school information, and demographic data from the Turkish Statistical Institute (TÜİK) were used as the denominator in calculating rates.

Adopting a quantitative, descriptive, and correlational research design, the study examined whether there are significant differences among the various SEGE tiers in terms of: (1) placement rates into higher education in general, and into undergraduate and associate degree programs specifically; (2) the type of university chosen (State/Foundation); (3) the distribution of chosen fields of study (e.g., QNT, EW, VBL, LANG); and (4) placement into programs with minimum success ranking criteria. Furthermore, the role of high school type (e.g., Science, Anatolian, Vocational, Imam Hatip) in these relationships and its interaction with the SEGE level were also analyzed. Descriptive statistics (frequency, percentage, mean), comparative analyses (comparison of rates and means), and trend analyses were employed for data analysis.

The primary findings of the research reveal that the socioeconomic development level of a district has a strong, systematic, and stratified effect on students' higher education choices. As the development level increases, placement rates into higher education in general, and particularly into 4-year undergraduate programs, rise significantly. While foundation universities are predominantly chosen by students from

the most developed districts (Tiers 1 and 2), students from less developed districts (Tiers 5 and 6) almost exclusively enroll in state universities. Similarly, a distinct differentiation was observed in the choice of academic fields; students from upper-tier districts tend to pursue STEM (Medicine, Engineering) and competitive Equal-Weight fields (Law), whereas those from lower-tier districts are proportionally more likely to be placed in Verbal fields within undergraduate education, as well as in other Health Sciences (Nursing, etc.) and Education faculties. Although high school type also has a significant impact on choices, this effect was found not to be independent of the SEGE level of the district where the school is located. It was determined that the same type of high school exhibits different success profiles in different tiers, and that mechanisms of "cumulative advantage/disadvantage" are at play.

In conclusion, the research demonstrates that regional socioeconomic inequalities in Türkiye impede equal opportunity in education, that geographical location is a critical factor in determining the higher education pathways and career prospects of young people, and that the education system is insufficient in compensating for these structural disadvantages. The findings underscore the necessity of addressing education and regional development policies in an integrated manner, strengthening support mechanisms involving positive discrimination for schools and students in disadvantaged regions, and taking measures to enhance equity in the transition to higher education.

Keywords: Socioeconomic Development, SEGE, University Choices, Department Choices, Transition to Higher Education, Regional Inequality, District-Level Analysis, High School Types, Equal Opportunity in Education, YÖK Atlas, Türkiye.